

***DYNAMIKA MASIFIKACE A
PROMĚNA AKADEMICKÝCH
KARIÉR V MEZINÁRODNÍM
SROVNÁNÍ***

Karel Šima, Centrum pro studium vysokého školství, v.v.i.

HKVŠ, Telč, 3.5.2012

Obsah

- Dynamika masifikace
- Komparativní výzkumy akademické profese
- Hlavní závěry výzkumů – institucionální prostředí
- Trendy
- Reflexe a kritika
- Literatura

Dynamika masifikace – obecné trendy

- Kvantitativní expanze
- Transformace role státu
- Reformy financování
- Nástup kultury auditu (marketizace, manažerismus)
- Internacionalizace

Komparativní výzkumy akademické profese

- The Academic Profession: An International Perspective. A Special Report. (Boyer et al., 1994)
- The Changing Academic Workplace: Comparative Perspectives (Ph. Altbach, 2000)
- Academic Staff in Europe: Changing Contexts and Conditions (J. Enders, 2000)
- Managing Academic Staff in Changing University Systems: International Trends and Comparisons (Farnham et al., 1999)
- CAP - The Changing Academic Profession (2007-2008, Springer series)
- Paying the Professoriate: A Global Comparison of Compensation and Contracts (Ph. Altbach, 2012) - nazahrnuto

Závěry – konceptuální rámec

- Enders et al. 2009 pro evropské země
- Akademický pracovní trh
  - ▣ Akadem. pracovníci/ce → stát
  - ▣ Akadem. pracovníci/ce → VŠ instituce
- Heterogenní povaha
  - ▣ Externí – disciplíny, legislativa, jazyk
  - ▣ Interní – institucionální kontext

Institucionální rámec – zaměstnanecký status

Státní zaměstnanec

- Služební poměr
- Veřejno-právní rámec (vyčlenění ze standardních pracovně-právních vztahů)
- Loajalita vůči státu
- Vysoký sociální status
- Relativně vysoká úroveň odměn a výhod
- Zaměstnanecké výhody

FR, FI, EL, IT, PT, ES
Částečně: AT, DE, NL

Veřejný zaměstnanec

- Soukromé pracovní smlouvy (součást standardního pracovního práva)
- Flexibilita
- Rozmanitá praxe

EE, LT, SI, SE, UK
Částečně: DE, NL

Institucionální rámec – zaměstnanecký status

Státní zaměstnanec

- Kariéerní řád
- Jednotně podle zákona nebo úředních autorit:
- Výběr, mzda, postup, penze ad.
- Většinou pouze externí pracovní trhy

Veřejný zaměstnanec

- Ne-kariéerní modely
- Práva a povinnosti vyjednávány s odbory
- Možný vstup do kariéry na jakémkoli stupni
- Většinou interní pracovní trhy

Institucionální rámec – mechanismy stanovování mzdy

- 4 typy
  - Zákonná regulace
  - Jednostranná pravidla zaměstnavatele
  - Vyjednávání na národní úrovni
  - Vyjednávání na místní/institucionální úrovni

Institucionální rámec – mechanismy stanovování mzdy

Table 11.1 Methods of academic pay determination in European higher education, 2006

	<i>Centralised public higher education systems</i>	<i>Public systems with decentralisation and private institutions</i>
Weak trade unions	Legal regulation: France, Germany, Greece, Italy, Poland, Portugal, Spain	Unilateral employer regulation: All private institutions Public institutions in Estonia, Latvia
Strong trade unions	National collective bargaining: Austria, Finland, Hungary, Ireland, Norway, Slovakia, UK	Local collective bargaining: Slovakia, Sweden
Weak trade unions	National collective bargaining: Belgium (Flemish), Germany (employees), The Netherlands	Local collective bargaining: The Czech Republic, The Netherlands

Source: Compiled on the basis of Enders and de Weert (2004); Farnham (1999).

Institucionální rámec - HRM

- Centralizované systémy – podle zákona
- Decentralizované systémy – nástup manažerismu, marketizace → zavádění managementu lidských zdrojů – zejména UK, NL, Skandinávie
- Nástroje
  - Hodnotící mechanismy (výkon, budoucí potřeby)
  - Mechanismy rozvoje HR
  - Výkonnostní osobní hodnocení
  - Procesy zapojení zaměstnanců do řízení

Institucionální rámec - HRM

- Obecné trendy (většina zemí)
  - Tlak na produktivitu, efektivitu, výkon, flexibilitu
  - Vysoká dynamika – odlišná mezigenerační očekávání
  - Znásobenění a prohloubení pracovních povinností (přesun na nižší akad. stupně)
  - Dramatické mizení akademické definitivy (profesura, tenure)
    - PT – 40%
    - AT, BE, NL, NO, ES, - 50-60%
    - IR, FR, IT – 80-90%
  - Stárnutí akademické komunity (ztráta atraktivity)
  - Genderové nerovnosti
  - Uzavřenost na národní úrovni

Institucionální trámec - regiony

- **Poválečné Západní demokracie**
  - ▣ Zákonná regulace, centralizace, slabé odbory, státní služba
- **Scandinávie, stř. a vých. Evropa**
  - ▣ Kolektivní vyjednávání podmínek a povinností, silné i slabé odbory
- **UK, NL**
  - ▣ Nejdynamičtější, pokusy zavádět HRM, řešení stárnutí, genderových nerovností, mezinárodní otevřenost
- **EE, LT**
  - ▣ Výjimky – jednostranné určování pracovních podmínek (stejně tak ve všech soukromých sektorech)

Trendy – dopad na utváření akademických kariér

□ Globalizace

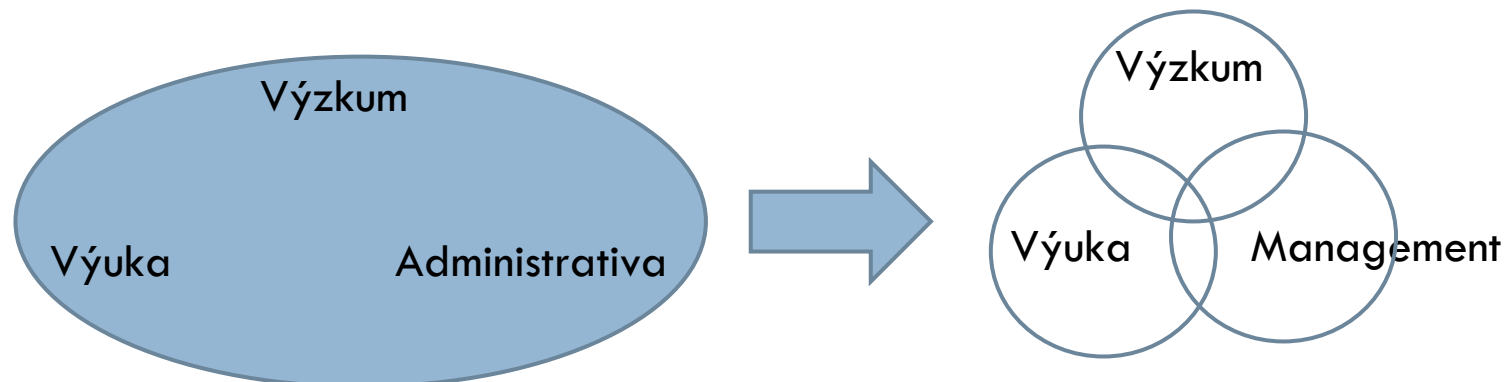
- ▣ Omezený vliv – kariérní postup určován především na národní úrovni
- ▣ Globální pracovní trh – pouze úzká vrstva
- ▣ Lokalizace – připoutávání akademických pracovníků k institucím

□ Překračování disciplinárních hranic

- ▣ Omezený vliv – oborové hranice zůstávají hlavním zdrojem akademické identity/profese/kariéry
- ▣ Transdisciplinární bádání – pouze malá část, i když výrazně viditelná

Trendy – dopad na utváření akademických kariér

- Diferenciace akademické role (erudice/učenosti - scholarship) (Boyer 1990)
  - ▣ Zkoumání hranic vědění, integrace vědění, aplikace vědění, předávání vědění
  - ▣ Systémy hodnocení – tradičně primárně podle výzkumu
  - ▣ Narůstá zřetel ke kvalitě výuky (např. kariérní cesty s pouze s ohledem na výuku)
  - ▣ Prostor pro přechod z praxe do akademické kariéry

Trendy – dopad na utváření akademických kariér

- Heterogenizace akademického pracovního trhu
  - ▣ Tradičně – jednotný s několika přechody
  - ▣ Časové oddělení dvou sektorů
    - Otevřený – mladší akadem. pracovníci/ce, relat. Dlouhé působení
    - Uzavřený – uzavřené komunity profesorů, autonomní pracovní podmínky
  - ▣ Omezování uzavřených pozic – vznik sekundárního trhu bez perspektivy uzavřených pozic – rapidní nárůst (viz výše)

Trendy – dopad na utváření akademických kariér

- Racionalizace a management pracovní času
  - ▣ Narůstající disciplinace pracovních úkolů, jejich naplňování, kontroly – ve výuce i výzkumu (cíle)
  - ▣ Narušení výrazně hierarchických mechanismů vnitřního řízení (např. DE, ES)

Reflexe a kritika

- Výzkumy zahrnují reflexe změn u akademických pracovníků/ic
- Kritické argumenty
  - ▣ Deprofesionalizace
  - ▣ Proletarizace
  - ▣ Ztráta privilegovaného statusu (vs. společnost vědění)
    - „pád učenécké hegemonie“, akadem. – oběti vlastního úspěchu
  - ▣ Prakticky využitelné vědění proti „nezaujatému“ výzkumu

Narušení základů akademické identity

Literatura

- Altbach, P. (1996) *The International Academic Profession: Portraits of Fourteen Countries*, San Francisco: Jossey Bass.
- Altbach, P. (2003) *The Decline of the Guru: the Academic Profession in Developing and Middle-Income Countries*, New York: Palgrave Macmillan.
- Altbach, P. and R. Chait (2001) Special issue on the Changing Academic Workplace: Comparative Perspectives, *Higher Education* 41(1–2)
- Boyer, E. (1990) *Scholarship Reconsidered: Priorities of the Professoriate*, New Jersey: Carnegie Foundation for the Advancement of Teaching.
- Enders, J. (ed.) (2000) *Academic Staff in Europe: Changing Contexts and Conditions*, Westport: Greenwood Press.
- Enders, J. and deWeert, E. (eds.) (2009) *The changing face of academic life : analytical and comparative perspectives*, New York: Palgrave Macmillan.
- Enders, J. and E. de Weert (2004) *The International Attractiveness of the Academic Workplace in Europe*, Frankfurt: GEW.
- Farnham, D. (ed.) (1999) *Managing Academic Staff in Changing University Systems: International Trends and Comparisons*, Buckingham: Society for Research in Higher Education and Open University Press.
- Locke, W. and Eichler, U. (eds.) (2007) *The Changing Conditions for Academic Work and Careers in Select Countries*, International Centre for Higher Education Research Kastel, INCHER-Kassel University of Kastel: Kassel
- Halsey, A. H. (1992) *Decline of Donnish Dominion: the British Academic Professions in the Twentieth Century*, Oxford: Clarendon Press.